

Slovenski prevodi Schillerjeve „Pesmi o zvonu“.

Dr. Fran Ilešič.

rof. Funtek je objavil v prvi številki letošnjega „Ljubljanskega Zvona“ svoj prevod Schillerjeve „Pesmi o zvonu“.

Ta objava služi petindvajsetletnici našega najstarejšega leposlovnega lista; slučaj je nanese, da je baš to leto tudi stoletnica

Schillerjeve smrti.

In tako torej letos naš svet zopet zre slike Schillerjeve umetnosti ter sluša zvoke „Konkordije“, ki jih je ubral pevec iz Švabske.

I.

Šesto desetletje že poteka, kar je Schillerjev „Zvon“, poslovenjen, prvič glasno zadonel po slovenskih livadah: Bleiweisove „Novice“ so leta 1846. meseca marca prinesle „Pesem o zvonu“, prevod „Koseskega“.

Ta prevod Koseskega je bolj znan nego prevod Slomškova, ki je bil objavljen eno leto pozneje, leta 1847. v „Drobtinica“h. Objavo je opremil Slomšek sam z nastopnim pojasnilom: „Zvonovo milo pesem je popisal imenitni nemški pesnik Šiler Miroslav, ki po naših krajih vsem slovi, kateri nemški umejo. Poslovenil nam je to lepo pesem, da ni lepše, naš slavni pevec J. Koseski, in s srčnim veseljem smo jo lansko leto v naših ljubljениh „Novicah“ brali, list 10—12. Tudi jaz sem to imenitno pesem pred dvajsetimi leti posloveniti poskušal, ko sem še duhovnik pastir po Štajarskih gorica h vesele pesmi po domače pel. Priložnosti ni bilo, poslovenjene pesmi v natis podati; prepisana je pogosto bila in še pogosteje čitana. Prijatelji so me pregovorili, da jo drobtinco „Drobtincam“ dam; in tukaj naj se bere, ne kakor da bi pesem, ki nam jo je g. Koseski poslovenil, manjšo ceno dobila, temuč da se bo zraven slabše više cenila; ker dobro blago zraven slabega pravo ceno dobi.“

Torej pred dvajsetimi leti! Zato čitamo v Slomškovih „Zbranih spisih“ (I., 138), da je Slomšek Schillerjevo pesem poslovenil l. 1825. do 1827.; to je čas, ko je bil Slomšek kaplan pri Sv. Lovrencu na

Bizeljskem. Izraz „pred dvajsetimi leti“ se seveda ne sme vzeti prestrogo; ko pa bi bil ta podatek točen, bi morali misliti na l. 1826.; zakaj rokopis „Drobtinic“ za leto 1847. je bil že januarja meseca tega leta poslan v Gradec v cenzuro.

Bilo je baš leto 1826. sveto leto in je kot tako morebiti dalo Slomšku povod, da se je lotil prevoda. Objava njegovega prevoda je bila konkurenca s Koseskim. „Priateljem“, ki so Slomška nago-varjali, naj objavi svoj prevod, gotovo ni ugajalo Koseskega delo, ali se jim je zdelo delo Slomškovo boljše. Slomšek je seveda to činjenico zakril s plaščem svoje skromnosti.

Pomembne so tudi besede Slomškove, da je bil njegov prevod do leta 1846. „pogosto prepisan in še pogosteje čitan“.

Pred veliko nočjo 1831. leta je Schillerjev „Zvon“ prevedel Jakob Košar, Vrazov in Miklošičev sošolec, kot logičar (sedmošolec) v Gradcu; popravil je svoj prevod, ki se nahaja v še ohranjeni njegovi literarni zapuščini, pred veliko nočjo leta 1832.

Košar je takrat pisal z dajničico. Nahaja pa se v isti njegovi literarni ostalini tudi komad z bohoričico pisanega prevoda (in sicer je ohranjen le prvi del tja do besed: Tolaži se in veseli, de svojih vendar zgubil ni in ljubeznivo njih objame). Ni dvoma, da je to starejša in prvotnejša inačica Slomškovega prevoda.¹⁾ —

Koseski s svojim jezikom ni uspeval, ko se mu je bilo meriti z besed bogatim Schillerjem; pa tudi Slomškov prevod že davno ni ustrežal; zato je n. pr. v Končnikovo „Tretje berilo za obče ljudske

¹⁾ Naj sledi tu začetek (bohoričico nadomeščam z gajico):

Zgon.

Žive kličem mertve ožalujem
megle razdelujem.
Žilast vatek vsajen čaka
V' hladno zemljo ves zakrit
Noj tovarši čas je taka
Da bo zgon še denes zlit
Zdaj drugači ni
De se delo stri
Mora človek se putiti
Blagodar od zgoraj priditi.

Kakor se vidi, je prepisovalec (gotovo Košar sam) včasih krivo čital; tako je prva beseda „Žilast“ gotovo namesto „Že ilast“ (Ž' ilast) in „čas je taka“ je napisano brez premisleka za „chaf se taka“ (dolgi „f“ bohoričice je prepisovalec čital za „f“).

Zanimivo je videti, kako je kaplan Slomšek prevedel znani oddelek o prvi ljubezni in kako je to pozneje izpremenil v moralizujočem smislu:

šole“ sprejeta kontaminacija Koseskega in Slomška v odlomku »Korist ognja“.

Za Schreiner-Hubadovo »Tretjo čitanko«, ki je izšla lani, je isto sliko o ognju (»Oblast ognja«) prevedel že prof. Funtek, a letos evo ga, celotni prevod iz njegovega peresa!

II.

Baš takrat, ko je Schiller spesnil »Pesem o zvonu«, se je pojavljala romantika, ki je potem vladala duhovom osobito v prvi polovici XIX. veka.

Čuvstvenost in čutnost sta jo vodili; kar se dojmlje srca in napaja čute, to ji velja nad vse.

Romantika sodi jezike po zvočnosti in ljubi muzikalnost cerkvenih obredov.

Eden prvih slovenskih romantikov je bil učitelj slov. jezika na liceju graškem, Ivan Nep. Primic.

Romantik Primic je vprašal: »Religion, Philosophie und Poesie — das Gute, Wahre und Schöne — sind und bleiben sie nicht alle drei immer und ewig eins?“ Romantik Primic je poudarjal pevnost slovenskega jezika, ter je »mit süßer, wehmütiger Rührung« mislil

Leta 1826.

Veselo fantič dom zapuša
se srčno križam v svet poda
v mladosti že popotnik skuša
in zve, de ne nikirj domá.
Podoba zale mladenice
mladenča srce osvoji,
rudeče nje dekliško lice
ga po nebeško veseli
On sam ne ve kaj poželuje
le po samoti raj sedi
po ljubi milo izdihuje
tovarše svoje zapusti
poljubljen za dekletam hodi
med rožcam jiše njeni sled
ljubezen ga za sreče vodi
že srečen je skoz nje pogled
Oj sladko spanje polno meda
ljubezen prva mladih dni
oko se reja ne nagleda
v veselji se srce topi
oj deb' ljubezen se mladila?

Leta 1846.

Veselo fantič dom zapuša,
se srčen križem svet poda;
popotnik mlad pa že poskuša,
da na tem svetu ni doma.
Podoba zale mladenice
mladenča rada oslepi;
rudeče je dekliško lice,
in lahko pamet fant zgubi,
da sam ne ve, kaj poželjuje,
in po samoti raj sedi;
na tihem milo izdihuje,
tovarše svoje zapusti.
Omamljen ves okoli hodi,
med cvetjem išče skriven sled,
On misli, da ga sreča vodi,
za srečo šteje že pogled.
Oj sladke sanje, polne meda,
ljubezen prva mladih dni!
Oko se raja ne nagleda,
v veselji srce se topi;
Oj da b' ljubezen čista bila,
da b' vedno ljubim zelenila!

na romantične kraje Koroške in Slovenske Štajerske, kjer je slišal „Groß und Klein bei der Feldarbeit und auf der Weide die schönsten, lieblichsten Melodien aus froher, harmloser Brust singen“. Slišal je bil orgle admontske in o njih dejal: „O nie wird die Erinnerung an die süßen Harmonien in mir erlöschen, die im Herbst 1810 in der majestätischen Stiftskirche zu Admont mein Ohr so himmlisch entzückten“, a to čitamo v isti opombi njegovega „Bukvarja“, kjer govori tudi o zvonovih; o zvonovih razpravlja natančneje, „denn was in des Dammes tiefer Grube i. t. d. . . . das schlägt an die metallne Krone, die sehr erbaulich weiter klingt. Siehe die geistreichen Gedichte von dem genialen deutschen Dichter Friedrich Schiller, deren unermüdetes, tief durchdringendes Studium ich jedem slovenischen Dichter, der je in seiner für Poesie so vortrefflich gebauten Muttersprache etwas Namhaftes zu leisten wünscht, auf das Nachdrücklichste empfehle.“

Take besede so se morale dojmiti Slomška, ki se je močno in rano nagibal na stran romantične refleksije. In povsem verjetno je, da je Slomšek poznal Primčevo delo; v Celju mu je bil poezije učitelj romantični pesnik, prof. Zupančič, a na Koroškem je pozneje občil z Jarnikom, ki je bil od l. 1810. v zvezi s Primcem.

Slomšek je izvršil, česar si je Primic želel.

Slomšek pa ni le poslovenil Schillerjeve »Pesmi o zvonu« („Zvonovo pesem“), še dvojje pesmic o zvonu imamo med njegovimi poezijami, namreč pesmico „Gorski zvon“ (1846) in „Glasni zvonček naše vesti“ (1862).

In ko je postal leta 1838. Slomšek dekan v Vuzenici, je pred vsem poskrbel svoji cerkvi nove zvonove (1839).¹⁾

Tako je „zvonov mila pesem“ Slomška zanesla v strujo romantično. — Zupančičev učenec je bil tudi Koseski, verni častilec in posnemalec Schillerjevega patosa.

Koseski je objavi svojega prevoda v „Novicah“ dodal opombo, kjer pravi: „Zvedba nas uči, de naši rahločutni Slovenci lepo zvonjenje silno radi poslušajo. „Novice“ so o tem in posebno o soglasenju cerkovnih zvonov večkrat govorile. Sicer tudi vsak sam lahko opazi, kako globoko mili glas čistiga zvonjenja pobožno slovensko dušo gane. Zatorej smo pričujočo pesem „o zvonu“ poslo-

¹⁾ Schillerjev „Zvon“ je dal vzor tudi Slomškovega yrstniku, srbskemu škofu Grujiću, za njegov spev „Srbkinja kod navijanja“, a tudi drugim srbskim pesnikom je dal povod, da so z izpremenjeno epsko osnovo izražali svoje misli o življenju (Magarašević, Život i rad Nikanora Gruića, 112—113).

venili, kér nas lepšiga zvonjenja opomni in sama na sebi tako neizrečeno lepo poje, de se v celi zapadni Evropi enaciga glasa lirične narave le malo — po našimu mnenju clo nič ne čuje . . . litje zvona ni toliko predmet njeniga petja, kolikor priložnost globociga premišlávavanja, s katerim je nemški pevec to čudno svoje delo, kakor krasne cvetlice istočnih očaranih vertov, obilno olišpal.“

Zvonjenje romantike! —

„Zvonile“ so „Novice“ n. pr. že v svojem prvem letniku (1843), objavljajoč Potočnikovo „Zvonikarjevo“; pisale so tako-le:

„Od tega časa, kar so v Šentvidu nad Ljubljano farmani nove, ne po teži, ampak po glasu ubrane zvonove napravili, drugi po celi Kranjski deželi hite njih posnemati in po vsih krajih se sliši od novih zvonov. Poslednjo nedeljo po Binkoštih so v Komendu pri Sv. Petru zapeli štirje lepo ubrani zvonovi, kateri so bili to jesen v Ljubljani uliti . . . Z veliko častjo, kakor slišimo praviti, so jih sprejeli v faro pripeljane, pa še z večjim veseljem so poslušali njih častitljiv glas, ko so vprvič vsi štirje gladko zapeli . . . Lepo zvonjenje ogreje srce vsakega še tako trdiga človeka, in zvonovi so naši vsakdanji pridgarji, kateri nas k delu in k molitvi vabijo, kakor uči pesem stariga Zvonikarja, kateri je posebno rad zvonil in vmes to pesem pel. (Tu sledi znana Potočnikova „Zvonikarjeva“; glej „Popotnika“, 1904, 85).

Romantika je bila reakcija klasicizmu in racionalizmu, zvočnost bogoslužnih obredov reakcija jožefinskemu cerkvenemu redu. S tega stališča je presojati zvonjenje „Novic“, „Drobtinic“: Slomška, Koseskega, Potočnika.

III.

Ob „Novicah“ in poleg njih je vzrasla nova generacija. Ta je, stopivši iz panzofije „Novic“ na zgolj leposlovno polje, dobila v Stritarju svojega organizatorja.

Jel je izhajati na Dunaju leta 1870. slovenski leposlovni list, ki se je zval „Dunajski Zvon“. Črez deset let je njegovo dedino prevzel „Ljubljanski Zvon“.

Katera misel je vodila Stritarja, ko je svojemu detetu volil ime? Ali ga ni vabil Schillerjev „Zvon“ s svojim geslom „Vivos voco, mortuos plango . . .“?

